

Nionde roten, tomt 41

Kvarteret Vindragaren

Tjugofemte roten 1637–57v

Spannmålgatan under Väderkvarnberget vid Bödelstrappan.

Trettonde roten 1657h–70

Kallad *Koljegården*.

Börge Andersson (besöker) "Accijsbesökare" enligt borgarlängd 1639

1637, 1640, 1644: 3 mtl, 1638–39, 1641–43, 1645–50: 2 mtl, 1651–55: 1 mtl Börge Andersson besökare 1666

Olof Mårtensson hos Börge Andersson 1641–42

Börge Andersson besöker kan mycket väl vara identisk med den Börge Andersson, som vid kämnärsrätten 13.3.1633 pantsatte sitt hus och lovade betala Hans Müller, när Herr Hindrich Sinkler hemkom vid påsk.

Anders Börgesson 1667–81–1696

M1676: ½ tomt

Gustavi tomtöresl 1670–81 kallad *hattmakare*

Joen Börgesson 1670

Anders Börgesson hattmakare krävdes vid kämnärsrätten 11.10.1671 av *Peder Germundsson* på 9½ rdr och den 8.3.1672 av *Nils Jacobssons* fullmäktig *Sven Ambjörnsson* på utborgat näver.

Enligt magistratens protokoll för februari 1696 var hattmakaren Anders Börgesson sjuk och ville komma till hospitalet. Han sålde därför gården till

mässingsslagaren Gerdt [Gerhard] Brandt d.y.

som den 17.2.1696 uppbjöd hus och gård under Väderkvarnsberget, som han köpt av hattmakaren Anders Börgesson för 101 rdr kurant. Den 25.4.1696 pantsatte Gerdt Brandt gård på Spannmålgatan mellan skomakare Petter Claesson i öster och hörnet till Nygatan i väster till hospitalet för lånade 100 d smt mot 6% ränta.

Den 29 juli 1700 betygade sig *klädesfärgaren Christian Dögen* icke veta, att något skulle vara talat om den omtvistade kakelugnen vid köpets avslutande mellan mästern Gert (Brandt) och *herr Erik Törnsten*. Nu bör man observera att det fanns två mässingsslagare Gerdt Brandt, en äldre *Gert Brandt d.ä.*, bosatt Drottninggatan 4.56 och gift "Elsa Daniels": denne avled 1700 och begravdes den 5 oktober s.å. Vidare dennes son Gerdt Brandt d.y, som avled 1717 och begravdes den 10 februari detta år.

Denne mässingsslagare Gerdt Brandt d.y, som var bosatt här nedanför Kvarnberget var gift med *Börge Pehrsson Koljas* och *Karin Rasmusdotters dotter Kerstin Börgesdotter Kolja* (se 9.36), som stundom av misstag i stadens kämnärsrätts böcker kallas Kerstin Rasmusdotter. Av dessa

framgår med full tydlighet, att för paret Gert Brandt och hans hustru gällde detsamma som herdamannesförfattaren Skarstedt skrev om ett prästpar i Bohuslän: ”i henne ägde han ingen ängel”. Gerdt Brandt fick ideligen stå till svars för sin hustrus oregerliga uppträdande men också för sitt eget.

Sålunda mötte Gert mässingsslagare som svarande båtsman *Anders Persson Swartz änka Ingeborg Toresdotter* den 8 juni 1699 (dom den 28 juni s.å.). *Lars Trumslagare* vittnade, att han suttit i Anders Swartz änkas stuga (9.34) och sett Gerdt mässingsslagare stå i sitt fönster och Anders Swartz änka i sin dörr, då han hörde Mäster Gert kalla henne ”täfwa”.

Enligt Gert hade änkan brukat svordomar mot ett av hans barn för att det låg och rörde i hennes korn. *Skomakaren Per Claessons hustru Kerstin Larsdotter* (9.34) besannade deras vittnesmål.

Båtekarlen Börge Eriksson hade en gång hört Anders Swartz änka samtala med en piga på gatan. Mäster Gert kom gående och då öppnade Gerts hustru sitt fönster och ropade: ”Hwad will tu min man tin steekehora och rogtiuf?” Mäster Gert bemötte vittnesmålet med att säga, att om hans hustru sagt det, så hade hon väl haft skäl därtill, eftersom Anders Swartz änka stod och ”pekte” finger efter honom. Men änkan sade sig ha pekat ut skarprättarens hus för att visa pigan, var han bodde, vilket Mäster Gerts hustru uttytt, som om hon pekade åt hennes man. För vart och ett av de tre okvädingsorden pliktade Gert Brandt 6 mark. ”Och som dessutom dageligen beswär med nogsamma bewijs inkomma, huru hustru Kirstin Börgesdotter, så wähl med käranden som med andra grannar ett otijdigt lefwerne förer med swäriande, bannande och skiällande, så har Rätten till hämmande af thenna Kirstin Börgesdotters otijdigheet här med wehlat warna henne wäll men ock swåriligen att wid 40 markers wijte, föruthan det straff, som hennes brott kan meritera, hädanefter taga sig till wara för ett så förargerligt lefwerne som hon hittills fört.” Hon dömdes också att betala kärandens expenser.

Den 28.6.1699 var det färdigt för en ny träta vid kämnärsrätten, denne gång mellan Gert mässingsslagare och *Lars Ringkarls hustru. Soldaten av kaptens Sinclairs kompani Elias Norling* jävades men hans *hustru Anna Olufsdotter* fick vittna. Hon hade suttit i sin dörr och frågat Lars Ringkarls hustru, ”när de hade kommit ned från rådhuset, om hennes sak var sliten, då hon svarat, nej idag blev det intet slut, ty de bådo sig undan. Derpå svarade Mäster Gerts hustru, som stod i sitt fönster och hörde detta: Ney din lättfärdiga skrift var bortkommen för mig, helliest skulle iag wäll knijpa dig, din tijk.” *Skarprättaren Johan Eriksson* berättade, att Gert Mässingsslagares hustrus broder hade kommit till Lars Ringkarls hustru med klagomål om en silversked och några riksdaler, då Gert Mässingsslagares hustru lagt sig ut genom sitt fönster och blandat sig i samma träta, skällandes Lars Ringkarls hustru för en hora. Gert Mässingsslagares vittne *Ingeborg Nilsson* sade sig ha hört Lars Ringkarls hustru säga, att Mäster Gerts hustru skulle vara en tioudubbel hora till dess hon ”bewiste” henne något horestycke. Kerstin Börgesdotter bötade denna gång för två okvädingsord och påmindes om vitet för brytandet av grannsämjan. – Mäster Gerts hustru hade också kallat *Lars bagares hustru* en landlöperska och hans hus ett horehus. Mäster Gert tillstod, att hans hustru hade förvirrat sig men ”varken han eller hans hustru visste annat än ära och gott med dessa folken.”. Det blev 6 mark för okvädingsord.

Vid kämnärsrätten den femte och nionde september 1702 mötte Gert Brandts hustru Kersti Rasmusdotter (läs Börgesdotter) *soldaten Buschs hustru Sara Jönsdotter*. Kerstin ville taga ifrån Sara de brödkakor denna hade köpt hos *Jon bagare* och sade: ”Dessa kakur tager iag för de 2 daler kopparmynt Du är mig skyldig.” Sara svarade: ”Min kära mor, när mina gossar (som var båtsmän) får penningar vid Mattismäss skall jag betala Eder.” Sedan gick Kerstin bort men återkom,

då de brukade ordväxling hela förmiddagen. Slutligen sade Sara: ”Jag skall betala Dig du gamla täfwa.” Nästa dag gick Sara ut för att hämta ett par flikade skor hos skoflickaren i Kerstin Börgesdotters mors gård (9.36). Skoflickarens hustru *Kerstin Hansdotter* vittnade, att när Brandts hustru kom upp för trappan till hennes ”nattstugu” och hälsade godmorgon och sedan det var gjort såg hon Buschskan till vilken hon sade: ”Sitter Du här? Haver du lika oförskämda käkar, som du hade på torget.” – ”Jag haver samma käkar nu som då”, svarade Buschs hustru. Då sade Brandts hustru: ”Jag är intet fuller, som Du sade mig på torget. Jag skall slå sönder Dig nu.” Då hade Sara sagt: ”Här gäller lag och icke slag”, varpå Brandts hustru tog en stake och slog Buschs hustru, varpå de rusade tillsammans, då Buschs hustru sade: ”Jag skall slå igen så länge jag orkar.” Då de hårdrogs kom Brandts hustru under och Buschs hustru låg ovanpå. Då ropade Brandts hustru: ”Tag hennes hand utur mitt hår.” Då kom Brandts hustrus moder upp och skilde dem åt. Men Brandts hustru var ”helt onder” och tog en slev och slog med den Sara Jönsdotter vid tinningen, så att hon föll över ända. Kerstin Hansdotter hade inte hört orden ”Piss uti halsen” fällas av Brandts hustru. Andra som vittnade var *Bom-Margareta*, *Transholtz Karin*, den gamla hustrun *Intskan* kallad, klockarens hustru, *Elin Skumpe* och *Aborrens hustru*. – Kerstin Börgesdotter fick böta 12 mark för blodvite och 12 för blåmärke samt 3 daler 16 öre i rättegångskostnader. (Ang. soldathustrun Busch kan nämnas, att en tullvisitör Casper Busch 1725 var bosatt 10.43.)

Den 22.12.1709 var mässingsslagaren Gert Brandt instämt av *Britta Dögen*. Hennes avlidne man hade lovat honom fri kost och en d smt per vecka mot det att han arbetade hos honom. Detta varade till dess att Britta Dögen meddelade att hon icke längre skulle ge honom mat och dricka eftersom den verksamhet som hennes avlidne man drivit hade förhindrats. I stället skulle Gert Brandt få den betingade kosten i penningar. När Manufakturiekontoret återupprättades på bekostnad av arvingarna till de avlidna Amia och Manorgen hade mässingsslagaren velat bege sig i tjänst hos faktoriet, vilket Dögens icke ville tillåta honom. Om Brandt avstod från att kontakta faktoriet, så lovade Dögens att cavera hos Tham för något mässing, som Brandt behövde till sitt hantverk och som betalning för 97 d smt, som Dögens var skyldig.

Det berättas vid kämnärsrätten den 16.6.1713, att mässingsslagaren Gert Brandts hustru Kerstin Börgesdotter en morgonstund året innan hade råkat *åldermannen för hemförarebåtegillet Olof Svensson Winberg* på bryggan vid Rådstugan. Han hade börjat en ordväxling om någon ved, som Gert Brandt hade köpt på landet och Winberg sedermera tillhandlat sig. ”Af hastig ifwer öfverrunnen” råkade Kerstin kalla Winberg en skälm och en sådan tjuv, som borde ”hängias öfwer alla Tiufwar”. För två sådana på käranden utgjutna skällsord fick Kerstin betala tillsammans tre d smt (2 ggr 6 mark = 12 mark = 3 daler). Hon fick också plikta 40 mark för sitt brott mot beslutet den 14.12.1698.

Den 19 augusti 1715 hade *generalmajor Lars Hiertas fogde Lars Ullström* låtit instämma Gert Brandts hustru Christina Kolja. Han hade haft någon råg att sälja på torget, då Brandts hustru frågat, vad skeppan kostade, då han svarat 1 d smt. Då sade hon: ”Det bliver väl bättre.” ”Hwarpå de accorderat till 32 öre samt, sägandes hon sig wilja behålla en halv läst, och har han då följt henne hem och tagit där en sup brännewin. Emedlertid han war bortho, så har Brandts hustru då låtit kiöra hem 10 säckar 3 skieppor råg i hwarie säck, hwaraf hon strax uti hans frånwaro låtit uppmäta en säck och uthom dess disponerat 3ne säckar. Enär han fordrade sin betalning för rågen wille hon ey gifwa mehr än 28 öre smt skeppan, det Ullström ey wille emottaga”.

Gert Brandt påstod, att Ullström lovat lämna honom eller hans hustru rågen för sådant pris, som andra fått den för, vilka ej givit mer än hon då bjudit nämligen 28 öre. Ullström ville med tre vitt-

nen bevisa, att dagens ackord var 31 öre smt skäppan. Tre säckar var redan förbrukare, sju återstod.

Enligt Ullström skulle Brandts hustru ha sålt rågen till Öjebönder och andra för 31 öre skäppan. – Kerstin hade svurit på att hon ej ville ge mer än 28 öre och om någon stadstjänare skulle komma, skulle hon föra honom på dörren.

Rätten övertalade Ullström att sänka priset till 29 öre. Kerstin pålades att vid middagstid betala Ullström för 30 skäppor råg 29 öre, sammanlagt 27 daler 6 öre smt. Dessutom fick hon betala 12 öre smt i stämningsspengar.

I 1715 års skattningslängd värderas Gert Brandts egendom: tomt 19 d smt, hus 40 och löseegendom 200. I upphandlingslängden för 1717 nämnes både Gert Mässingsslagare och hans hustru Kerstin Börgesdotter och kallas fattige (kontribution 3 d smt vardera). Enligt tomtöreslängden samma år var Kerstin änka. Hos henne bodde 1720–30 mågen *Samuel Monie, som 1725 kallas stadsbetjänt*.

1727 Dahlkalins arvingar? Se 10.30.

Den 31.8.1730 uppbjöds mässingsslagaren Gert Brandts änkas på Spannmålgatan belägna hus och gård för hospitalets fordran 100 d smt plus ränta, sammanlagt 101 d smt. 1731 avled Kerstin Börgesdotter (begr. 27.4. s.å.). Gården kallas 1732 Gert Brandts änkas arvingars gård. Där bodde då "fattige Hans åkare". Men då var det inte mycket med den. Den förklaras i Rikets ständers arkivs lönelängd 1734 vara ruinerad och öde och 1735 "nedfallen och öde". I ett brev framlagt den 10 april 1733 i magistraten frågade *Nils Appelberg*, som hade ansvar för stadens brandväsende, hur man skulle förhålla sig till de "tvenne nedruttna och förfallne gårdarna, den ene vid Bödelstrappan, Kolljegården kallad, den andre vid väderkvarnen belägen, som öde är och som ligger merendels uppfyllde med näver och torv, kunnandes man icke vara säker för onda vanartiga människor att därstädes inkasta eld eller annat skadeligit etc." Ännu den 8.7.1735 kunde Nils Appelberg skriva (EIIb:13): "Emedan den Högedle Magistraten genom Extractum Protocolli daterat den 10 april 1733 resolverat, att så framt ägarna av den vid Bödelstrappan eller Kolljegården kallad, och den andra vid Wäderqvarnen belägne samt nederruttne och förfallne ödegårdarne sielfwa icke låta bortföra timret med det öfriga Träwirket och Platserne så afrödia, att ingen Eldfara är att befrukta, will den Högedle Magistratens egen bekåstnad sådant förrätta låta. Hwad nu den så kallade Kolljegården angår, af hwilken stadsbetienten Samuel Mounie är ägare, så kunde iag (d.v.s. Nils Appelberg) med samtl. brantmanskapet icke utan största fara densamma åskåda, medan det skall wara en stor fara för Eldswåda, i fall bemälte gård intet skulle blifwa i grund nederrifwen etc."

Knappmakare Nils Wibe

pantsatte den 25.10.1742 hus och gård på Spannmålgatan mellan Nils Ekequist på västra och besökareänkan Anna Månsdotter på östra för lån av 100 d smt av *Martin Bauch*. Nils Wibe, som ej upptages i burskapslängderna, står som ägare 1745 men 1750 nämnes *timmerman Anders Olufsson* och 1755 *visitören Jonas Tingberg*. Knappmakaren Nils Wibe upptages ej i Bergs genealogier. I svenska församlingen begravs sex av hans barn 1734–1749. Sedan kan han ha flyttat från staden. Däremot omtalar Berg en *Maria Helena Wibe*, gift med *klockaren i Marstrand Lars Svanstedt*. Hon flyttade 1769 till Göteborg (Berg II:9–10, 445).

I Göteborgs magistrats årshandlingar EIIb:96 hösten 1759 omtalas, att *lanttullbesökaren Jonas Tingberg* var skyldig *Ulrica Ebbeltoft* 162 d smt. Hans gård hade drabbats av vådelden och öde-

tomten på Spannmålgatan hade försålts till *handelsmannen Buchau*. Lanttullbesökaren Jonas Tingberg var gift *Anna Dimberg*, död 1.1.1761.

Som ödetomt tillhörde gården:

1760–65 *handelsmannen Wising*

1770 *besökaren Bengt Skog*

1775 *stadsbetjänten Hernlund*

1780–1800 *Faktor Bauer*

1807 hans dotter *änkefru Kullman* (se 10.27, kallas fortfarande ödetomt)

(Inga uppbud av tomten under 1800-talet)